

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

7-12. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. Tartalommal tölti meg és erősíti a nemzeti nyelvi és kulturális identitást; a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, az etikai, erkölcsi ítélőképességet és elősegíti a jelen és a jövő egységesülő világában más kultúrák megismerését. A tanításnak *hiteles kérdések és válaszok* megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videókultúra térhódításának közegében működik. E kihívás még előre nem látható erővel hat a könyv kulturális, információhordozó és szellemi jelentőségére. Tudnia kell azt is, hogy az ifjúsági szubkultúrán belül a zenének és a mozgóképi művészeteknek nagy szerepük van; de azt is figyelembe kell vennie, hogy a kulturális hátrány, a szegénység és az élményhiány mint nyelvi deficit jelentkezik az iskolában, a nyelvi manipulációt és az információ szabadságát egyaránt megtapasztalja az érintett korosztály.

Tantárgyaink feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

A magyar nyelv tantárgy feladata, hogy fejlessze a nyelvi megértés és kifejezés képességét, tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, az anyanyelv jelenbeli és múltbeli változásairól. A középiskolát végzettekől elvárt nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. Az igényes és a kellő mértékben tudatos anyanyelvhasználat előmozdítja más élő nyelvek tanulását.

Az irodalmi műveltség elsajátítása által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak; megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Együttérzővé válhatnak más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt. Megismerhetik a nyelv kifejező lehetőségeit, ezáltal az anyanyelv szépségének átélt élményével gazdagodhatnak. Megszerezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja. Megismerhetnek más alternatívát a tömegkultúra mellett, modellt az igényes önművelésre. Igényesebbé válhatnak abban, hogyan tegyenek fel kérdéseket, mennyire mélyen és pontosan fogalmazzanak meg problémákat.

Tantárgyaink céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés” jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi-önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek.

Tantárgyunk hatékonyan tud hozzájárulni ehhez. Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizték az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

Fejlesztési követelmények

A *kulturált nyelvi magatartásra* való fölkészítés középiskolai fokon is alapkövetelmény a magyar nyelvi és irodalmi nevelésben. Az életkornak megfelelően fejlett kommunikáció minden beszédhelyzetben a beszédpartnerekkel való együttműködés képességét jelenti, a másként vélekedők álláspontjának felfogását, tiszteletét, a saját vélemény megvédését, illetve korrigálását.

Feltételezi a kommunikációs zavarok fölismerését és képességet feloldásukra, kritikus magatartást a téves ítéletek, a manipulációs szándékok fölismerésében. A hatásos kommunikáció megkívánja a verbális eszközök, s szöveg- és mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolását, a megfelelő stílust és magatartást a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is. A fejlesztés fontos területe a tömegkommunikációra vonatkozó tudásanyag bővítése: az általános iskolában tanult műfajok körének kiterjesztése, az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai műfajban.

A *középiskola szintjének megfelelő szövegértés fejlesztésében* követelmény az elemzési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani ismeretekkel és az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Ez a tevékenység magában foglalja a szövegek nyelvi-stiliztikai, retorikai sajátosságainak megnevezését, jelentésszerkezetük, gondolatmenetük feltárását, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezését. A szövegértésnek ki kell terjednie a szövegek közti kapcsolatok vizsgálatára, az azonos problémák különböző megközelítései, a különféle műértelmezéseknek az összehasonlítására és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalásra.

A *szövegalkotás folyamatos fejlesztése* a szabatos fogalmazás követelményén kívül a személyiséget kifejező, egyéni stílus bátorítását is jelenti. A szövegértés és -alkotás képessége ezen a fokon egyaránt kiterjed az egyén magánéletének és társas-társadalmi életének minden szóbeli és írásbeli megnyilatkozására, valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó). A korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) folyamatos fejlesztésén túl kiemelkedően fontos, hogy kellő gyakorlatot szerezzenek a diákok az érvelés technikájában szóban és írásban egyaránt. Továbbra is fontos sokféle lehetőség biztosítása a kreatív szövegalkotó tevékenységre, például személyes élmények, belső képek földézésére, a játékos szöveg-átalakításra, újságműfajok művelésére, valamint hosszabb fölkészülést igénylő tanulmány, pályázat alkotására. A változatos szövegelemző eljárások önálló használata biztosítja a művek gondolati, erkölcsi, esztétikai jellemzőinek egyre teljesebb megértését, a fejlett kifejezőképesség pedig a következtetések szabatos, az egyéni véleményt, élményt is kifejező bemutatását.

A *tanulási képesség fejlesztésének* fontos területe a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel; a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelmkifejezés összefüggéseinek megértése. Feladata másrészt a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás, a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása. Szorosan összefügg ezzel a rendszeres könyvtári munka, különféle információhordozók használata, annak a képességnek elsajátítása, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjanak el az információk világában; értelmesen és értékteremtően tudjanak élni az önképzés lehetőségeivel.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete középiskolai fokon alapkövetelményként jelenti a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, fogalmi szintű meghatározásukat, a tanultak tudatos alkalmazását. Ezt kiegészíti a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról szerzett tudás. Ezek az ismeretek alapozzák meg a nyelvi normákhoz való tudatos alkalmazkodást, a nyelvhelyességi kérdések felelős megítélését, az aktív nyelvművelésben való részvételt, a saját nyelvi teljesítmény tökéletesítését.

Az anyanyelvi műveltség fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosodása és élményi átélése. A tanulmányoknak ezen a fokon nyílik valódi lehetőség az anyanyelvi ismeretek tudatos felhasználására az idegen nyelvek tanulásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatában változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és a közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között, az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása is. Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban való látása, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása. Annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai voltak a műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban. Hozzá tartozik ehhez a teljesebb irodalomtudáshoz a magyar irodalom néhány jelentős témájának, kapcsolódási pontjának fölismerése eltérő világlátású, szemléletű művekben, például élet és halál, szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet, barátság, szerelem, nemzeti hagyományok, érzelmi-szellemi kötődések, magyarság és európaiság témakörében.

Az irodalmi műveltség elsajátítása több összetevőből áll. Elsősorban képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban. E tudás része az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De idetartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve más alkotók írói portréjának önálló bemutatása. Az irodalmi tanulmányok fontos kiegészítője a folyamatos tájékozódás a nevezetes emlékhelyekről, különösen a régió, a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai érzékenység a felnőtt kor küszöbére ért ember meghatározó tulajdonsága. E téren a magyar nyelvi és irodalmi tanulmányokra jelentős szerep hárul a logikus gondolkodás képességének növelésében és az önismeret, az önkritikai érzék folyamatos fejlesztésében. Az irodalmi művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés növeli a fogékonyságot az igazságra, a megértésre, az együttérzésre mint értékre, segítheti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, ráhangolhat a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

Változatos dramatikus, táncos tevékenységformákban való részvétel; differenciált feladatokon keresztül a dramatikus technikák és konvenciók alkalmazása. A táncot felépítő technikai elemek és formák elsajátítása és széles körű alkalmazása. A drámai formával technikákkal való improvizáció, kísérletezés. A tanulók képessé válnak saját eredményeik felismerésére és tapasztalataik beépítésére művészeti tevékenységükbe, a különböző színházi formák kulturális tradícióinak tanulmányozására, az alapvető színpadtechnikai eljárások megismerésére. A tanulók drámával és a különböző színházi formákkal kapcsolatos fogalmi készletének, aktív szókincsének bővítésére.

7. évfolyam

Magyar nyelv

Heti 1,5 óra

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére: saját álláspont kialakítása és korrigálása, az ellenvélemény mérlegelése.

Különbféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak megfigyelése. Gyakorlatok ezek alkalmazására, elsősorban a szándékkifejezés és a hatáskeltés szempontjából.

Az írásbeli és a szóbeli közlésmód különbségeinek megfigyelése. A szóbeliség sajátosságainak érvényesítése különféle szóbeli szövegtípusokban, kommunikációs helyzetekben.

Az emberi érzelmet, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben és hangzó, vizuális, audiovizuális (pl. film, képregény, hangzó média-megnyilvánulás) műfajokban, jelentésük értelmezése írásban és szóban.

Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek visszaadása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hangsúly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás).

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kisebber terjedelmű irodalmi művek, köznapi szövegek tartalmának önálló összefoglalása néma olvasás után.

Ismert tartalmú szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

Különbféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) művek szerkezetének, belső összefüggéseinek és jelentésének feltárása.

A szövegkezelő eljárások bővítése szakmai-tudományos, gyakorlati és szépirodalmi művek feldolgozásában: ismert elemek, nehezebben érthető szövegrészletek, összetettebb logikai kapcsolatok felismerése, eltérő álláspontok elkülönítése, érvek és ellenérvek feltárása.

A hétköznapi és az irodalmi kommunikáció sajátosságainak megfigyelése, különbségtétel az irodalmi kontextusban megjelenő és az egyéb nyelvi közlések értelmezése között.

Szó szerinti és átvitt jelentés megkülönböztetése: áttételes jelentések, jelentésmozzanatok keresése irodalmi és köznapi szövegekben.

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)

Biztonság az egyszerű mondat központosításában, a gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző értelmező szerepének ismerete és helyes használatuk.

A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek nehezebb eseteinek helyesírása.

Az egybe- és különírás elveinek ismerete és biztos alkalmazása a tanult esetekben.

Véleménynyilvánítás a mindennapi élet megadott vagy választott témáiról: saját álláspont érvelő megfogalmazása, cáfolat és ellenvélemény kifejtése írásban.

Hozzászóláshoz, felszólaláshoz, kiselőadáshoz önálló vázlat készítése.

Érvelés írásban irodalmi művek formájáról és a bennük megjelenített mögöttes tartalomról a megismert szakszókincs alkalmazásával.

Kreatív szövegalkotás a tartalomhoz, a kommunikációs alkalomhoz illő nyelvi, stilisztikai eszközök megfelelő kiválasztásával, összehangolásával.

Epikus részletek dramatizálása, illetve drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában.

Átiratok, paródiák készítése, önálló történetmondás (pl. mítoszváltozatok, fantasztikus, elképzelt irodalmi helyzetek stb.) csoportosan és egyénileg, különböző elbeszélő műfajokban.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Önálló olvasmányválasztás, segédletek, képzőművészeti ábrázolások, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) felkutatása megadott témához.

Beszámoló, fiktív tudósítás, újságcikk stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, egy korszakról, eseményről korabeli dokumentumok, irodalmi művek, naplók, a témával foglalkozó, a korosztálynak szóló szakmunkák felhasználásával, önálló vagy csoportos vizsgálódás útján.

Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése a könyvtárban, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével, más tantárgyak témáiból, tankönyveiből is.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

Az egyszerű mondat részeinek és szintagmáinak azonosítása, a szó szerkezetek szerepének felismerése.

A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismerése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.

A mondatfajták és kifejezőeszközök felismerése, megnevezése, helyes használatuk.

Mondatátalakítás rokon- és ellentétes értelmű mondatokkal szóban és írásban.

Gyakorlatok a mondat- és szövegalkotáshoz alkotáshoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek (pl. a különféle nyelvi rétegek kifejező eszközeinek, szókincsének stb. használata) biztonságos alkalmazására.

A szóalkotási módok megismerése, a szóösszetétel, a szóképzés és a jelentés összefüggésének elemzése szépirodalmi és nem irodalmi szövegekben; szógyűjtés és játékos szóalkotás képességgel, összetétellel.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Magán- és közéleti kommunikáció

6 óra

A szóbeli és írásbeli közlésmód kifejezési formáinak azonossága és különbsége a magán- és a közéleti kommunikációban.

A közéleti kommunikáció iskolai helyzetei és műfajai a gyakorlatban: megbeszélés, vita, felszólalás, hozzászólás, rövid alkalmi beszéd, köszöntés, kiselőadás.

Az egyszerű mondat

21 óra

A mondat mibenléte, fajtái. Az egyszerű mondat szerkezete, a mondatrészek és a szintagmák. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentése. A mondatához kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek.

A szóalkotási módok

6 óra

A szóösszetétel: az alá- és a mellérendelő összetett szavak.

A mozaikszók.

A gyakori szóalkotási módok rendszerező összefoglalása (szóképzés, szóösszetétel)

Helyesírási ismeretek

Az egyszerű mondat helyesírása (vessző, gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző). A tulajdonnevek helyesírási ismereteinek

10 óra	bővítése: a tanult idegen személynevek, a többemű földrajzi nevek, intézménynevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírása. Az összetett szavak helyesírása. □
Könyv- és könyvtárhasználat	A könyvtár írott és a modern technológián alapuló dokumentumainak felhasználása különféle témák feldolgozásában. Forráshasználat, forrásjegyzék, az idézés módjai.
2 óra	
10 óra	Ismétlés, összefoglalás, témazáró dolgozat íratása

Fogalmak

Mondatfajták: kijelentő, felkiáltó, kérdő, óhajtó, felszólító mondat; tagolatlan, tagolt; tö- és bővített mondat, hiányos szerkezetű mondat; a mondat elsődleges és másodlagos jelentése; mondatrészek: az alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző fajtái és kifejezőeszközei; az alany-állítmányi viszony; alárendelő és mellérendelő szintagma. Szóösszetétel, alárendelő összetett szavak: alanyos, tárgyas, határozós, jelzős összetétel; mellérendelő összetett szavak; szóismétlés; ikerszavak; jelentéssűrítő összetételek; mozaikszavak. Vita, megbeszélés, felszólalás, hozzászólás, kiselőadás. Forrásjegyzék, idézet, hivatkozás. (Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a közéleti kommunikáció iskolai helyzeteinek különféle formáiban felszólalás, hozzászólás formájában. Saját vélemény megfogalmazása (az érvelés alapvető szabályait követve) a mindennapi élet egyszerűbb, a korosztály által is átlátható problémáiról, olvasmányokról. Udvarias együttműködés felnőtt és kortárs beszédpartnerekkel.

A megértést biztosító hangos és néma olvasás, szöveghű folyamatos felolvasás, szövegmondás. Rendezett, egyéni íráskép.

Az egyszerű mondat részeinek, szintagmáinak megnevezése, elemzése. A mondatfajták biztos megkülönböztetése. A szóalkotás gyakori módjainak fölismerése és elemzése. A tanult nyelvhelyességi és helyesírási szabályok megfelelő alkalmazása: a központozás, a tanulmányok során előforduló tulajdonnevek, a belőlük képzett melléknevek helyesírásának, az egybe- és külön írás elveinek ismerete és megfelelő alkalmazása. A Magyar helyesírási szótár önálló használata.

A tárgyalt irodalmi művekhez, a mindennapi élet kérdéseinek megválaszolásához ismeretanyagok keresése a könyvtár nyomtatott és elektronikus információhordozóinak felhasználásával.

Irodalom

Heti 2 óra

Évi óraszám: 74

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TEVÉKENYSÉG
Ritmus, kép, kifejezőmód 11 óra	Különböző témájú lírai alkotások a klasszikus és kortárs, magyar és világirodalomból, a lírai szerkezet, a műfaji sajátosságok, a versformák változatai.	Az irodalom mint valóság-modell és teremtett világ. A lírai formanyelv változásának vizsgálata (szerkezeti változatok, szókincs, a képiség eszközei). A verselés, a zeneiség elemeinek és hatásának felismerése verses alkotásokban.
A kisepika műfaji változatai: novella, elbeszélés, anekdota 13 óra	Anekdotikus történetek, kisepikai alkotások a magyar és a világirodalom különböző korszakaiból. Az anekdota változatai, felépítése; a novella szerkezeti jellemzői.	A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A műfajoknak mint a műnemek alá rendelt kategóriáknak ismerete tanult, olvasott művek esetében. Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése: szerző, műfaj, téma. Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak felismerése, összefüggésének keresése a jelentéssel a műben megjelenő tartalmakkal. Kreatív szövegalkotás a tartalomhoz, a kommunikációs alkalomhoz illő nyelvi, stilisztikai eszközök megfelelő kiválasztásával, összehangolásával. Epikus részletek dramatizálása.
A regény változatai 14 óra	Magyar történelmi események és korszakok megidézése az irodalomban, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán és/vagy mások műveiben. Epikai alkotások a világirodalomból	A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése. Beszámoló epikus és drámai művekről, tévéjátékokról, filmekről:

	(novellák, regényrészletek).	a szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése bemutatásával; a szereplők önálló jellemzése.
Egy drámai mű feldolgozása	Legalább egy dráma (vígjáték, színmű) feldolgozása, lehetőség szerint megtekintése, a szöveg és az előadás összehasonlítása. A komikum, humor, paródia tartalmi és nyelvi jellemzői. <i>Petőfi: A helység kalapácsa</i> vagy <i>Shakespeare: Szentivánéji álom</i> vagy <i>Csokonai Dorottya</i>	Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek visszaadása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hangsúly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás). A túlzás és általánosítás szerepének megértése, bemutatása egyes típusok ábrázolásában, a komikum tartalmi és nyelvi eszközeinek felismerése.
Irodalom és kulturális élet a reformkorban	Olvasmányok a reformkor irodalmából, szerzők és művek, írók és olvasók, írói életpályák, irodalmi társaságok, folyóiratok, színházi élet, irodalmi kapcsolatok. Romantikus életérzés, életmód, stílusjegyek. Az irodalom, festészet, a zene néhány közös vonása a romantikában	Ismeretek az irodalmi élet legfőbb szereplőiről, fórumairól a reformkorban. Párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között - a más tárgyakban tanult ismeretek és önálló könyvtári gyűjtőmunka felhasználásával
Tánc és dráma	Figurateremtés hanggal és nem verbális eszközökkel. Improvizáció közösen egyeztetett témára, történetváz alapján a megismert drámai konvenciók elemeinek alkalmazásával	Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek visszaadása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hangsúly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás). Drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában. Improvizáció a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával. Különböző szerelő- és embertípusok megjelenítése pl. a tartás- és járásmód, gesztusok, mimika stb. megfigyelését követően.

Általánosan érvényes tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére: saját álláspont kialakítása és korrigálása, az ellenvélemény mérlegelése.

Különbféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak megfigyelése, alkalmazása elsősorban a szándékkifejezés és a hatáskeltés szempontjából.

Az írásbeli és a szóbeli közlésmód különbségeinek megfigyelése. A szóbeliség sajátosságainak érvényesítése különféle szóbeli szövegtípusokban, kommunikációs helyzetekben.

Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban

Szövegértés

Kisebbs terjedelmű irodalmi művek, köznapi szövegek tartalmának önálló összefoglalása néma olvasás után.

Ismert tartalmú szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

Különbféle műfajú és rendeltetésű művek szerkezetének és jelentésének feltárása.

A szövegkezelő eljárások bővítése szakmai-tudományos, gyakorlati és szépirodalmi művek feldolgozásában: összetettebb logikai kapcsolatok felismerése, eltérő álláspontok elkülönítése, érvek és ellenérvek feltárása..

A hétköznapi és az irodalmi kommunikáció sajátosságainak megfigyelése, különbségtétel az irodalmi kontextusban megjelenő és az egyéb nyelvi közlések értelmezése között.

Szó szerinti és átvitt jelentés megkülönböztetése: áttételes jelentések, jelentésmozgások keresése irodalmi és köznapi szövegekben.

Szövegalkotás

Hozzászóláshoz, felszólaláshoz, kiselőadáshoz önálló vázlat készítése.

Érvelés írásban irodalmi művek formájáról és a bennük megjelenített mögöttes tartalomról a megismert szakszókincs alkalmazásával.

Átiratok, paródiák készítése, önálló történetmondás (pl. mítoszváltozatok, fantasztikus, elképzelt irodalmi helyzetek stb.) csoportosan és egyénileg, különböző elbeszélő műfajokban.

A tanulási képesség fejlesztése

Önálló olvasmányválasztás, segédletek, képzőművészeti ábrázolások, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) felkutatása megadott témához.

Beszámoló, fiktív tudósítás, újságoldal stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, egy korszakról, eseményről korabeli dokumentumok, irodalmi művek, naplók, a témával foglalkozó, a korosztálynak szóló szakmunkák felhasználásával, önálló vagy csoportos vizsgálódás útján.

Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése a könyvtárban, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével, más tantárgyak témáiból, tankönyveiből is.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az irodalmi műfajoknak mint a műnemek alá rendelt kategóriáknak ismerete tanult, olvasott művek esetében.

Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése: szerző, műfaj, téma.

Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak felismerése, összefüggésének keresése a jelentéssel a műben megjelenő tartalmakkal.

Párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között - a más tárgyakban tanult ismeretek és önálló könyvtári gyűjtőmunka felhasználásával.

Improvizáció a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával. Különböző szerelő- és embertípusok megjelenítése pl. a tartás- és járásmód, gesztusok, mimika stb. megfigyelését követően.

Ítéloképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban.

Az olvasott irodalmi művekben megjelenő szituációk és jellemek, érzelmek, gondolatok és a köznapi, tapasztalati úton megismert „valóság” egyszerűbb összefüggéseinek felfedezése és bemutatása.

Fogalmak

Anekdota, novella, regény; dal, elégia, óda, himnusz, epigramma, helyzetdal, költői levél, ars poetica; líra szerkezet; értekező próza; vígjáték, színmű, jelenet, felvonás, díszlet, jelmez, rendezői utasítás; komikum, humor, helyzetkomikum, jellemkomikum, paródia; pentameter, disztichon, versláb.

(Felismerés, megnevezés - a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

Memoriter

Teljes művek és részletek előadása (a feldolgozott művekből négy-öt vers, egy-egy tizenöt-húsz soros próza és/vagy drámarészlet.

Szerzők és művek

Arany János: Szondi két apródja és még két ballada, valamint három műve; Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez és Csokonai rokokó dalai; Jókai Mór: A kőszívű ember fiai vagy egy-két részlet A kőszívű ember fiaiból és még egy mű, például A nagyenyedi két fűzfa, Az új földesúr vagy más mű; Kölcsey Ferenc: Hymnus, Parainesis (egy részlet); Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője és egy novella; Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Szeptember végén és még két mű (tájköltészet, helyzetdal), valamint A helység kalapácsa; Vörösmarty Mihály: Szózat és még egy mű.

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a közéleti kommunikáció iskolai helyzeteinek különféle formáiban felszólalás, hozzászólás formájában. Saját vélemény megfogalmazása (az érvelés alapvető szabályait követve) a mindennapi élet egyszerűbb, a korosztály által is átlátható problémáiról, olvasmányokról. Udvarias együttműködés felnőtt és kortárs beszédpartnerekkel.

A megértést biztosító hangos és néma olvasás, szövegű folyamatos felolvasás, szövegmondás. Rendezett, egyéni íráskép.

Különféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) szövegek szerkezetének és jelentésének bemutatása. Epikus olvasmányok, olvasott, látott drámai alkotások szerkezeti elemeinek elkülönítése, a fő- és mellékszereplők jellemzése. A szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek és jellemek, érzelmek és gondolatok egyszerűbb összefüggéseinek bemutatása szóban és

írásban. A lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képiség) stíluseszközeinek felismerése. Vázlat készítése szóbeli megnyilatkozáshoz, cselekményvázlat írása.

A tárgyalt irodalmi művekhez, a mindennapi élet kérdéseinek megválaszolásához ismeretanyagok keresése a könyvtár nyomtatott és elektronikus információhordozóinak felhasználásával.

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációban és az elemző beszélgetésekben.

8. évfolyam

Magyar nyelv

Heti 1,5 óra

Évi óraszám: 55,5

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A beszédpartnerek különböző kommunikációs helyzetekben megjelenő érzelmi viszonyulásainak, eltérő álláspontjának ismertetése rövid szóbeli összefoglalásban.

Saját álláspont kialakítása a beszélgetőpartner(-ek) álláspontjával szemben. A másik szempontjait figyelembe vevő, személyiségét, véleményét tiszteletben tartó érvelés technikáinak megfigyelése, ennek megfelelő érvrendszer és magatartásforma kialakítása közös munkával egy-egy megadott szituációban.

Szituációs vagy szerepjátékok különféle irodalmi és köznapis szóbeli kommunikációs helyzetekhez kapcsolódóan. A részvétel, a saját megnyilvánulás értékelése szituációs gyakorlatokban.

Gyakorlatok a nyelvváltozatok szókészletének tudatos használatára a különféle kommunikációs helyzetekben, a nyelvi illemnek megfelelően.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Különféle sajtótermékek értelmező felolvasása, jelentésének kibontása, hatáskeltő eszközeinek azonosítása, megnevezése, értékelése tanári segítséggel.

A tájékoztató és a véleményt közlő műfajok elkülönítése: hír, tudósítás; cikk, kommentár; riport, interjú.

Az olvasott szépirodalmi és egyéb szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, megfogalmazása tanári irányítással és / vagy csoportmunkával.

A különböző vizuális kifejező elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) szerepének értelmezése, értékelése különféle (hagyományos publicisztikai és informatikai alapú) szövegműfajokban.

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)

A helyesírás értelemtükröztető szerepének felhasználása különféle írásbeli műfajokban.

Az idézés és a párbeszéd írásmódjának helyes alkalmazása.

Tapasztalatszerzés a mindennapi élet alapvető hivatalos iratainak (kérdőív, nyugta, kérvény, önéletrajz) megfogalmazásában.

Mindennapi élethelyzetekhez, irodalmi olvasmányokhoz kapcsolódó véleményalkotás és nyilvánítás árnyalt kifejezőmódjainak ismerete és használata önálló fogalmazásban.

Gyakorlatok a vizuális kifejező elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) kreatív használatára írott és digitális szövegműfajokban.

Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása, kiselőadás tartása irodalmi művekről, filmalkotásokról különféle idézési módok alkalmazásával, például egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb. idézésével.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Mindennapi, közéleti és szakmai problémákról vagy irodalmi témákról ismeretek, érvek, példák gyűjtése a könyvtári tárgyi katalógus segítségével.

A könyvtár nyomtatott dokumentumainak (segédkönyv, kézikönyv, ismeretterjesztő könyv, folyóirat), elektronikus információhordozóinak felhasználásával egyszerűbb téma önálló vagy csoportos feldolgozása: problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítségével, beszámoló készítése szóban vagy írásban, hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával.

Önálló problémafelvetés, források kiválasztása, többféle forrásból gyűjtött anyag válogatása, feldolgozása önállóan vagy csoportmunkával, az összegyűjtött anyagról szóbeli és/vagy írásos beszámoló készítése.

A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

Jártasság az összetett mondat feldolgozásában: a tagmondatok sorrendjének, a szintagmák szerkezetének és jelentésének fölismerése, értelmezése, fogalmi szintű megnevezése.

A magyar nyelv legfőbb szórendi szabályainak helyes alkalmazása. Gyakorlatok a szórend megváltoztatásával a jelentés formálására.

A magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani szerkezetének összehasonlítása megadott szempontok alapján.

A szűkebb és tágabb környezetben megjelenő nyelvváltozatok (dialektusok, réteg- és csoportnyelvi sajátosságok) megfigyelése, gyűjtése

Példák keresése a nyelvhelyesség kérdéseiben. Alapvető nyelvhelyességi hibák, hibatípusok megnevezése, felismerése idegen és saját szövegben.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

A

tömegkommunikáció

6 óra

Alapismeretek a tömegkommunikációról és az informatikai alapú (IST) szövegműfajokról gyakorlati szempontból, elsősorban a befogadás oldaláról.

A tömegkommunikáció néhány gyakori szövegműfaja: a reklám, a hirdetés, az apróhirdetés eszközei és hatása.

Az összetett mondat

15 óra

Az összetett mondat szerkezete, a tagmondatok sorrendje. Az alárendelő és a mellérendelő mondat fajtái. A szórend alapvető kérdései az egyszerű és az összetett mondatban. A többszörösen összetett mondat. A mondat és a szöveg viszonya.

Helyesírási ismeretek

8 óra

A magyar helyesírás alapelvei. Az összetett mondat központosítása. A párbeszéd és az idézetek írásmódja.

Könyv- és könyvtárhasználat 2 óra	A tárgyi katalógus használata önálló feladat megoldásához, cédulázás, vázlat, forrásjegyzék készítése a gyűjtött adatokról.
A tanult leíró nyelvtani fogalmak rendszerezése 4 óra	A nyelvi szintek. A nyelvi szintekről tanultak rendszerezése: a mondat szerkezete és jelentése, a szó szerkezetek (szintagmák) kifejezőeszközei; a szófajok rendszere; alaktani ismeretek: szó, szóelem, egyszerű szó, összetett szó, alapszó, képzett szó; a magyar hangrendszer, a mondatfonetikai eszközök.
Kitekintés a magyar nyelv életére 4 óra	Nyelvváltozatok és nyelvi normák a mai magyar nyelvben. Nyelvünk eredete és rokonsága. A magyar nyelv típusa: néhány hangtani, alaktani, mondattani sajátossága, szórendjének jellemzői.
Szövegműfajok és kifejezési normájuk 6 óra	A mindennapi élet néhány alapvető hivatalos irata: a nyugta, kérdőív, kérvény, önéletrajz tartalmi és formai kérdései. Ismeretek a véleménynyilvánítás néhány szóbeli és írásbeli műfajáról az olvasmányok feldolgozásához kapcsolva: ismertetés, könyvajánlás, kritika, olvasmánynapló. Az idézés módja: egyenes és függő idézet. A paródia kifejezőeszközei.
10 óra	Összefoglalás, témazáró íratása, ismétlés

Fogalmak

Összetett mondat: mondategység (tagmondat), főmondat, mellékmondat; utalószó, kötőszó, a mellérendelő mondat fajtái: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető; az alárendelő mondat fajtái: állítmányi, alanyi, tárgyi, határozó, jelzői alárendelés; sajátos jelentéstartalmú mondat: feltételes, hasonlító; többszörösen összetett mondat.

Mondatfonetikai eszközök rendszere: hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó.

Szórend. Egyenes és függő idézet. (Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

A továbbhaladás feltételei

A köznyelv, a tanult szaknyelv, a társalgás és a szleng szókészletében meglévő eltérések felismerése és a kommunikációs helyzetnek megfelelő használatuk.

Tájékozottság az alapvető tömegkommunikációs műfajokban, a média szerepének és hatásának felismerése. A szövegekhez kapcsolódó vizuális kifejezőeszközök ismerete, használata.

A szöveg értő befogadását biztosító olvasás, különféle műfajú szövegek kifejező felolvasása, memoriterek elmondása. A tanulmányokhoz szükséges eszközszintű íráskészség, jól olvasható, esztétikus írás. A feldolgozott művekről, olvasmányélményekről, színházi előadásról összefoglalás készítése a témának, a kommunikációs alkalomnak megfelelő stílusban felelet vagy rövid írásos beszámoló formájában. A megismert műfajok stílus eszközeinek megnevezése tárgyyszerűen a tanult szakkifejezésekkel, jellemzésük példákkal.

A leíró nyelvtani ismeretek rendszerezése: hangtani, szó- és alaktani, jelentéstani, mondattani jelenségek fogalmi szintű megnevezése, elemzése egyszerűbb esetekben, a szórend és a jelentés

összefüggésének fölismerése. Mondattani nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása szóban és írásban.
Az idézés, a párbeszéd, a központosítás helyesírása.
A gyakrabban használt mindennapi hivatalos iratok jellemzőinek ismerete.
Tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, helyéről a világ nyelvei között.
Jártasság az önálló könyvtári munkában, a tárgyi katalógus használatában.

Irodalom

Heti 2 óra

Évi óraszám:74

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TEVÉKENYSÉG
Az irodalom határterületén - a népszerű irodalom műfajai 10 óra	Változatos témájú irodalmi művek olvasása és feldolgozása a magyar és világirodalomból, a népszerű, illetve lektúr irodalom hatáskeltő eszközei és értékelésük.	Vizsgálódás a népszerű irodalom műfajaiban: a lektúr, a krimi hatáskeltő eszközeinek megismerése. Népszerű epikus műfajok, drámai vagy filmalkotások elemzése a hatáskeltés, a bennünk megjelenő tipikus helyzetek és jellemek szempontjából. Toposzok, sémák és sablonok fölismerése és szerepének értékelése a szórakoztató irodalmi és filmalkotásokban.
Az irodalom nagy témáiból 11 óra	Regények, regényrészletek, elbeszélések, lírai alkotások a magyar és a világirodalom visszatérő nagy témáit feldolgozó irodalmi alkotások köréből (ifjúkor és felnőtt kor, társas kapcsolatok, utazás, identitás stb.)	Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából. A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése elbeszélő művekben. Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése nagyobb terjedelmű epikai művekben. A befogadás tapasztalatainak tudatosítása, a téma, az írói látásmód és álláspont megértése. Korokhoz kötődő ismétlődő témák, kérdésselvetések meglátása irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban. Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében. Néhány alapvető irodalmi téma és motívum jelentésének elemzése. Konfliktusforrások (pl. kulturális, világlátás- és életformabeli, az életkorból és a személyiségből

<p>A Nyugat első nemzedékének irodalmából</p>	<p>Irodalmi és kulturális élet a Nyugat első korszakában. Szépirodalmi alkotások a Nyugat első nemzedékének íróitól. (Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Móricz Zsigmond, Tóth Árpád, Juhász Gyula, Karinthy Frigyes)</p>	<p>adódó különbségek, ezekből fakadó ellentétek) felfedezése, megfigyelése különféle szövegekben.</p> <p>A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, megnevezése, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése. Ismerkedés egy-két korstílussal (szimbolizmus, impresszionizmus), a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel. Az adott műhöz kötődő kifejezőmód néhány jellemzőjének értelmezése, értékelése a szükséges fogalmak használatával az egyéni vélemény néhány szavas megfogalmazásával.</p>
<p>16 óra</p>		<p>Párhuzamok keresése a Nyugat első nemzedékének irodalmi alkotásai és a korabeli képzőművészet között - más tantárgyakban tanult ismeretek, könyvtári adatgyűjtés felhasználásával. A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben. Hasonló témájú, azonos műfajú művek összehasonlítása.</p>
<p>A dráma világa</p> <p>5 óra</p>	<p>Legalább egy dráma (tragédia vagy vígjáték) feldolgozása, megtekintése. (pl. Szigligeti Ede vagy Shakespeare)</p>	<p>A 7. osztályban választhatóan megjelölt, de akkor nem tárgyalt dráma feldolgozása. Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése drámákban. A szereplők jellemének megítélése, érvelés a saját álláspont mellett a szöveg felhasználásával.</p>
<p>Kortárs irodalom - kortárs írók és olvasók</p> <p>16 óra</p>	<p>Olvasmányok a szélesebb értelemben vett kortárs irodalomból. Regionális kultúra és irodalmi élet. (József Attila, Radnóti Miklós, Örkény István, Weöres Sándor stb)</p>	<p>A szöveg hangzásának és írott képének összefüggése, az illusztráció, a tipográfiai eszközök szerepének átlátása. (A képversnek mint sajátos formának megismerése és értelmezése.)</p>

		<p>A művészi kifejezőmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése. Tájékozódás az irodalom kronológiájában és „földrajzában”, a helyi hagyományok, irodalmi emlékek ismerete. Figyelem a kortársi kapcsolatokra, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggésekre.</p>
Tánc és dráma	<p>Improvizáció - közösen egyeztetett témára, együttesen kidolgozott történetváz alapján.</p>	<p>Rögtönzés a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával, a társművészetek eszköztárának bevonásával. Különböző konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és gyakorlása műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.</p>
4 óra		
12 óra	<p>Összefoglalás, témazáró íratása, ismétlés</p>	

Általánosan érvényes tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A beszédpartnerek különböző kommunikációs helyzetekben megjelenő érzelmi viszonyulásainak, eltérő álláspontjának ismertetése rövid szóbeli összefoglalásban. Szituációs vagy szerepjátékok különböző irodalmi és köznapi szóbeli kommunikációs helyzetekhez kapcsolódóan. A részvétel, a saját megnyilvánulás értékelése szituációs gyakorlatokban.

Olvasás, írott szöveg megértése

Az olvasott szépirodalmi és egyéb szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, megfogalmazása tanári irányítással és / vagy csoportmunkával.

Szövegalkotás

Mindennapi élethelyzetekhez, irodalmi olvasmányokhoz kapcsolódó véleményalkotás és -nyilvánítás árnyalt kifejezőmódjainak ismerete és használata. Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása, kiselőadás tartása irodalmi művekről különböző idézési módok alkalmazásával, például egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb. idézésével. Irodalmi és filmszereplők jellemének megítélése, érvelés a saját álláspont mellett a szöveg felhasználásával.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földidézése az alkotók életrajzából.

Irodalmi művekben, filmekben megjelenő emberi kapcsolatok, cselekedetek, érzelmi viszonyulások, konfliktusok összetettségének felfogása, értelmezése és megvitatása. Különbőféle olvasók véleményének, attitűdjének fölismerése az elemzett művekben.

Ítéloképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Olvasmányválasztás indoklása néhány szempont felsorolásával.

Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása. Egy-két korszak a saját kortól eltérő művészi és nem művészi szépségeszményének bemutatása.

A személyes, egyéni ízlés szerepének bemutatása egy-egy alkotás, jelenség megítélésében, választott példákon (kritikák, csoportos feldolgozás, vita) keresztül.

Fogalmak

Szimbólum, szimbolizmus, allegória, versciklus, esszé, idill; tragédia, epikai szerkezet, drámai szerkezet, monológ, dialógus, tragédia; népszerű irodalom: lektúr, ponyva, krimi, sci-fi, fantasztikum; folyóirat, képvers, egyperces novella, groteszk, szatíra, fantasztikum (Felismerés, megnevezés - a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

Memoriter

Teljes művek, műrészletek szöveghű földidézése (négy-öt vers feldolgozott művekből, egy-egy 15-20 soros próza- vagy drámarészlet).

Idézetek alkalmazása célnak és a szöveggörnyezetnek megfelelően szóban és írásban, a forrás megjelölése.

Fogalmak

Szerzők és művek

Ady Endre: Párisban járt az ősz, Szeretném, ha szeretnének és még három vers; Babits Mihály, egy-két műve; Tóth Árpád, Juhász Gyula egy-egy verse; József Attila: Ringató és még két vers, köztük egy választhatóan A Dunánál, Elégia, Levegőt!; Radnóti Miklós két-három verse; Örkény István egy-két műve; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (egy részlet); Kosztolányi Dezső egy-két műve; Móricz Zsigmond: egy regénye vagy egy regényrészlete és egy novellája; Tamási Áron: Ábel a rengetegben (a regény felépítése és egy részlete); Nagy László, Weöres Sándor egy-két verse; négy-öt vers a mai magyar irodalomból; a világirodalom egy-két epikus alkotása .

Szabadon választható regények a magyar irodalomból: Móra Ferenc egy regénye, Gárdonyi Géza egy regénye

A továbbhaladás feltételei

A szöveg értő befogadását biztosító olvasás, különféle műfajú szövegek kifejező felolvasása, memoriterek elmondása. A tanulmányokhoz szükséges eszközszintű íráskészség, jól olvasható, esztétikus írás. A feldolgozott művekről, olvasmányélményekről, színházi előadásról összefoglalás készítése a témának, a kommunikációs alkalomnak megfelelő stílusban felelet vagy rövid írásos beszámoló formájában. A megismert műfajok stílus eszközeinek megnevezése tárgyszerűen a tanult szakkifejezésekkel, jellemzésük példákkal. Az olvasott művekben megjelenített emberi problémák bemutatása önálló véleménynyilvánítással. Ismeretek a magyar irodalom nagyobb korszakairól (reformkor, a XX. század első és második fele), néhány alkotó portréja, az olvasott művek elhelyezése a korban.

A népszerű irodalom néhány gyakori műfajának ismerete, hatáskeltő eszközeik jellemzése.

Jártasság az önálló könyvtári munkában, a tárgyi katalógus használatában.

Színházi előadás megtekintésének élménye alapján beszámoló készítése. Részvétel az improvizációs játékokban.

9. évfolyam

Magyar nyelv

Heti 1 óra

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.

Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.

Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs és audiovizuális műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkesztése).

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

A szereplők testbeszédének (nem nyelvi kifejezőeszközeinek) értelmezése a színpad és a film világában.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben, az audiovizuális és informatikai alapú média különböző műfajaiban.

Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel.

Gyakorlatok a köznyelvtől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondatszerkezetű) szövegek megértésére.

3. Írás, szövegalkotás

Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.

A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás a felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezőmód és a műfaj figyelembevételével különféle témákban.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.

Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle

műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás formájában.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésvázlatok alkotása, történetátírás új nézőpontból, hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása.

Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.

Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.

Vizuális elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) tudatos alkalmazása az írott nyelvben (pl. beszámoló, portfólió, informatikai háttérű szövegek, különféle publicisztikai műfajok stb.).

4. A tanulási képesség fejlesztése

Gyakorlottság a jegyzet- és vázlatkészítésben írott szövegről, előadásról.

Irodalmi és köznapi témákban ismeretterjesztő, értekező szövegek feldolgozása, az adatok rendszerezése önállóan vagy csoportmunkával.

Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása értelmezési és fogalmazási feladatokban. Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.

Különböző tartalmú publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati (pl. digitális) szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétégeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak, vizuális megjelenítésének bemutatásával.

A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A helyesírás értelemtükrözőtő lehetőségeinek ismerete és felhasználása.

A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában.

TÉMAKÖRÖK

Könyv- és könyvtárhasználat

1 óra

A tömegkommunikáció

4 óra

TARTALMAK

Témafeldolgozás különböző - verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával.

A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése.

Az újságbeli, a rádiós és televíziós, digitális (IST alapú)

információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek, képi eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai

A nyelvtani szintek grammatikája

14 óra

Hangtani ismeretek: magyar hangállomány, hangtörvények;
alaktan: szóelemek, szótó, képző, jel, rag - kapcsolódásuk és változataik;
szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer;
mondattan: a mondatok osztályozása, a szintagmák, egyszerű és összetett mondat;
jelentéstan: hangalak és jelentés viszonya a nyelvi szinteken

A szöveg szerkezete és szintaktikai szintje

4 óra

A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása.

A szöveg jelentése

2 óra

A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.

Helyesírás

6 óra

A szöveg központosítása.
A magyar helyesírás alapelvei

6 óra

Összefoglalás, ellenőrzés, ismétlés

Fogalmak

A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló, ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.

Szöveg, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (lineáris, globális); szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautaló kapcsolatok, egyeztetés a szövegben; a hiány összetartó szerepe; jelentésrétégek, témahálózat, tételmondat, kulcsszó; kötött és kommunikatív (szabad) szórend, aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (téma, réma); szövegfonetikai, vizuális eszközök.

Központosítás: gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás.

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás. A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről

és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban. Az irodalom és az olvasó kapcsolatában a sajátos kommunikációs viszony fölismerése.

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján. A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése. A szövegfonetikai eszközök és pragmatikai szintű jelzések szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében. Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés. Vizuális kifejező elemek alkalmazása írott és digitális szövegekben. A művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.

A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség. Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.

9. évfolyam

Irodalom

Heti 3 óra

Évi óraszám: 111

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TEVÉKENYSÉG
Szerző – mű – befogadó 5 óra	Műelemzés és műértelmezés verses és prózai művek kreatív feldolgozásával.	A korábban tanult irodalomelméleti fogalmak magasabb szintű rendszerezése Az irodalom mint valóság-modell és teremtett világ. A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben. A dráma műnemének, sajátosságainak meghatározása.
Mítosz és irodalom Az antikvitás irodalma 20 óra	Mitológiai történetek Jellemző részletek az Íliászból vagy az Odüsszeiából. Szemelvények a görög és a római lírából (legalább négy mű).	Tömörítés megadott terjedelemben A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése. A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata. A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása. (Íliász, Odüsszeia) Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése. Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak felismerése, összefüggésének keresése a jelentéssel a műben megjelenő tartalmakkal. Lírai művekben a költő életrajzi alakja és a versben megszólaló „én”

	<p>A görög dráma: Szophoklész egy drámája.</p>	<p>megkülönböztetése. Egy-egy versszak írása kötött formában, bemutatása. A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (például beszédhelyzet, időszerkezet, logikai szerkezet, refrén) azonosítása. A vers beszédhelyzetének, a megszólító és megszólított viszonyának bemutatása. Az előreutalások és késleltetések fölismerése, szerepük megfogalmazása. A lírai költemény hangnemének, műfajának, verstípusának megnevezése. A versritmus és a rímelés jellegének és hangulati hatásának, valamint néhány alapvető versformának az ismerete; a tanult művekben a szöveghangzás szerepének fölismerése.</p> <p>Az eltérő és egymással szembeálló igazságok, egyazon kérdésre adott különböző magatartás-válaszok jellemzése. Idő-, tér- és cselekménykezelés fölismerése a tanult drámákban; párhuzamos jelenetek, az epikai és drámai cselekményszervezés és az időkezelés összevetése. A tragédia, a tragikus hős meghatározása, jellemzése. A drámai konfliktus, az akció és dikció, az írott mű és az előadás viszonyának bemutatása.; a cselekmény elemeinek és szerkezetének bemutatása; szövegtípusok azonosítása a drámában Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.</p>
<p>A Biblia és hatása az irodalomra 8 óra</p>	<p>Részletek az Ó- és Újszövetségből. Bibliai témák és műfajok továbbélése a magyar irodalomban</p>	<p>Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondatszerkezetű) szövegek megértésére. Önálló olvasmányválasztás, segédletek,</p>

		képzőművészeti ábrázolások felkutatása megadott témához.
A középkor irodalma 12 óra	Legalább öt szemelvény tematikai és műfaji változatosságban az európai és a magyar középkor irodalmából (himnuszok, legendák).	Kapcsolatok fölismerése az európai irodalom kezdetei és későbbi magyar irodalmi alkotások között.
Portrék, verses és prózai alkotások az európai és a magyar reneszánsz irodalomból 17 óra	Janus Pannonius és Balassi Bálint költői portréja. A magyar reformáció irodalma. Az európai reneszánsz.	A lírai költemény hangnemének, műfajának, verstípusának megnevezése. A versritmus és a rímelés jellegének és hangulati hatásának, valamint néhány alapvető versformának ismerete Új nézőpontból történetátírás, befejezés-változatok alkotása. Hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása (Petrarca, Boccaccio).
Portrék a magyar barokk irodalomból 8 óra	Zrínyi Miklós és a barokk eposz. Szemelvények Pázmány Péter és Mikes Kelemen műveiből.	Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből (Mikes-levelek utánzása). Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szüzsé) viszonyának vizsgálata.
Az európai színház történetéből 20 óra	Shakespeare drámái, legalább egy mű feldolgozásával. A francia klasszicista dráma (pl. Molière).	A cselekmény elemeinek és szerkezetének bemutatása; szövegtípusok azonosítása a drámában. A tragédia, a tragikus hős meghatározása, jellemzése. Szereplők - drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása. Szövegátalakítás hangnem és szempontváltással. Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás. (Tartuffe)

21 óra	Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés.	Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről. A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.
--------	---	--

Általánosan érvényes tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

Szövegértés

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Szövegalkotás

Művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Néhány példa ismerete a jelentés és a hatás történeti feltételezettségéről és változásairól, a befogadás és a jelentésadás történetiségéből. Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrásának, a görög-római antikvitásnak és a Bibliának utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről. Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek motivikus kontextusban való elhelyezése (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).

Irodalmi kifejezésformák

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából. Korokhoz kötődő témák, problémák meglátása a tanult irodalmi művek és értekező prózai alkotásokban. Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.

Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában. Lírai művekben a költő életrajzi alakjának és a versben megszólaló "én"-nek megkülönböztetése.

A tanult művekben a szöveghangzás szerepének jellemzése. A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése az európai színház- és színjátszástörténet néhány nagy korszakában. Kortársi kapcsolatok, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggések fölfedezése a tárgyalt művekben.

Ítéloképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról való tapasztalat felhasználása.
A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.
Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.
Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Fogalmak

Művelődéstörténeti korszak, korstílus, antikvitás, középkor, humanizmus, reneszánsz, reformáció, barokk; mítosz; testamentum, evangélium, prófécia, példázat, zsoltár, eposz, eposzi kellék, legenda, trubadúrköltészet, novella, históriás ének, széphistória, fikció, fiktív levél; ciklus; drámai műnem, késleltetés, katarzis, kardal, hármasság; allegorikus ábrázolás, alakzat, gondolatritmus, körmondat, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, időmértékes verselés, jambus, trocheus, spondeus, daktilus, hexameter, anapestus, spondeus, pentameter (disztichon), értelmezés.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers, egy-egy 15-20 soros prózarészlet és 1 drámarészlet); az idézet célnak és szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából;
Jellemző részletek az Iliászból vagy az Odüsszeiából;
Janus Pannonius két verse; Balassi Bálint: Egy katonaének és még két vers;
Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem - néhány részlet;
Egy-egy részlet Pázmány Péter és Mikes Kelemen művéből;
Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája.

A továbbhaladás feltételei

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése. Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés, a művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.

Epikai, drámai, lírai formák és a tanult műfajok azonosítása. Az epikai művekben a szereplők és a köztük levő viszony jellemzése, a drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása. A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése. A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése. Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete. Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölídézése az alkotók életrajzából. Kapcsolatok fölídézése az európai irodalom kezdetei és a későbbi magyar irodalmi alkotások között.

A legfontosabb színházi műfajok és stílusok ismerete, felismerése. A legfontosabb színházi és drámai fogalmak ismerete.

10. évfolyam

Magyar nyelv

Heti 1 óra

Évi óraszám: 37

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.

A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben.

Saját szöveg előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek fölhasználásával iskolai, órai kommunikációs helyzetekben.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése.

Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.

2. Olvasás, írott szöveg megértés

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegteni, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve mai olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezőmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

3. Írás, szövegalkotás

Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókbán, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.

Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás (kézi és digitális) e műfajokban.

Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmetörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdésről.

Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Különbéle tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.

Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az Internet (audiovizuális csatornák, IST) kínálta lehetőségekkel.

A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.

Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.

Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata).

Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.

A retorikai hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. A szöveg vizuális összetevőinek értelmezése különféle digitális, informatikai alapú műfajokban. A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

TÉMAKÖRÖK

Helyesírás

3 óra

Könyv- és könyvtárhasználat

1 óra

Szövegtípusok

9 óra

Alapvető retorikai ismeretek

10 óra

TARTALMAK

A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja

A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.

Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stílári követelményei. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.

Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív és induktív érvelés, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban.

Nyelvváltozatok

7 óra

Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban.

A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei.

A stílusrétegek. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége. A digitális, informatikai alapú szövegek stílusrétegei.

7 óra

Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés

Fogalmak

Nyelvi norma, nyelvváltozatok, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: sztenderd, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv,

Csoportnyelvek, hobbinelvek.

Retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfajok; érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, cáfolat.

Szövegtípus, szövegfajta; definíció, magyarázat, kisértkezés, értekezés, tanulmány, pályázat, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.

A továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.

Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókbán, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértkezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban. Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete. Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

10. évfolyam

Irodalom

Heti 3 óra

Évi óraszám: 111

TÉMAKÖRÖK	TARTALOM	TEVÉKENYSÉG
Írók, költők, irányzatok 18 óra	Néhány szerző és irányzat az európai és a magyar felvilágosodás korából. Csokonai Vitéz Mihály és Berzsenyi Dániel alkotói portréja.	Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókból, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban (Rousseau). A retorikai eszközök megnevezése és hatásának értelmezése értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban (Bessenyei). A korstílust reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságai fölismerése Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmetörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdéstről.
Romantika a világirodalomban 15 óra	Néhány epikai mű vagy műrészlet, két-három vers a 19. század világirodalmából	A korabeli társ művészetekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása. Ismeretek szerzése és megfogalmazása a világirodalom kiemelkedő alkotóiról.
Katona József 10 óra	Bánk bán – műelemzés és értelmezés	A mű kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.
A magyar romantika irodalma Három portré 23 óra	Kölcsey Ferenc alkotói portréja, Hymnus és három verse, részletek értekező prózájából.	Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar irodalom kiemelkedő alkotóiról. Szónoklat, alkalmi beszéd előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek felhasználásával

	<p>Vörösmarty Mihály alkotói portréja: Csongor és Tünde, Szózat és négy vers.</p> <p>Jókai Mór egy regényének vagy három-négy novellájának részletes feldolgozása</p>	<p>Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve a ma olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában (Kölcsey).</p> <p>A korstílust reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése</p> <p>A szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.</p>
<p>Petőfi Sándor</p> <p>15 óra</p>	<p>Jellemző műfajok, témák Petőfi életművében, teljes művek és részletek feldolgozásával, legalább tíz mű a korábban tanultakkal együtt.</p>	<p>Az életmű kortársi és utókori hatásának, értékeléseinek önálló ismertetése. Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az Internet kínálta lehetőségekkel.</p>
<p>Arany János</p> <p>14 óra</p> <p>16 óra</p>	<p>Jellemző műfajok, korszakok az életműben, legalább tíz műve a korábban tanultakkal együtt.</p> <p>Összefoglalás, témazáró dolgozatok íratása, ismétlés</p>	<p>Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint. A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.</p> <p>Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása</p>

Általánosan érvényes tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Az órai eszmecserekből és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával. Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Olvasás, írott szöveg megértés

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve mai olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

Irodalmi kifejezésformák

Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok szemléleti és stiláris sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával. Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában. A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával. A kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

Ítéloképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása. A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása. Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata. Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Fogalmak

Klasszicizmus, felvilágosodás, rokokó, szentimentalizmus, romantika; nyelvújítás; komikus eposz, rapszódia, románc, regénytípusok: kaland-, levél-, utazó-, tézis-, karrier- és történelmi regény, verses regény; idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegező vers; enciklopédia; ironia, groteszk, pátosz, retorizáltság, műfajkeveredés; klasszikus strófászerkezetek: aszklepiadeszi, alkaiozi, szapphói; szimultán verselés

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers, egy 10-15 soros prózarészlet és egy drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Berzsenyi Dániel: A közelítő tél és még két műve; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Katona József: Bánk bán; Kölcsey Ferenc: Hymnus és három verse, részletek értekező prózájából; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A vén cigány és további három verse; Petőfi Sándor: Az apostol, A helység kalapácsa és még öt lírai verse; Arany János: Toldi estéje és még hat verse, köztük legalább két ballada, például Letészem a lantot, A lejtőn, A tölgyek alatt, Epilógus,

Mindvégig, A tamburás öreg úr, Ágnes asszony, Tengeri-hántás; Jókai Mór: Az arany ember vagy más regény, vagy három-négy novellája; legalább két epikai mű vagy műrészlet a 19. század első felének világirodalmából, például Hugo, Balzac, Stendhal, Dickens, Hoffmann, Puskin műveiből.

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókból, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértkezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Az órai eszmecserekből és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A kifejezésmódok, stílusesszók megfigyelése, értelmezése: a megbeszélte művek értelmezésének világos összefoglalása.

Tudásanyag megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról írásban. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.

11. évfolyam

Magyar nyelv

Heti 1 óra

Évi óraszám: 37

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is. Kommunikációs zavarok felfedezése, elhárítása.

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezésmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai — írott, audiovizuális, digitális környezetben megjelenő — szövegek, metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése. Manipulációs szándékok, technikák felfedezése.

Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a vizuális megformáltság, a kifejtettség és információs gazdagság fölismerése, értékelése.

20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között; az ilyen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.

3. Írás, szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezésmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kísértekezés, audiovizuális, multimédiás műfajok.

Lényegre törő, világos fölépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében (pl. digitális formában, multimédiás kiegészítésekkel).

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével.

Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli (pl. prezentáció) bemutatása különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között a szöveg értelmezési szintjeinek kibontásával.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az analízáló, jelentésfeltáró és a szöveget egybelátó (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai-tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti (pl. audiovizuális, digitális) szövegek jelentésének értelmezésében.

Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.

Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom — audiovizuális, digitális források — alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás, prezentáció formájában.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A tanult jelentéstani, stilisztikai, a szöveg vizuális megjelenésével kapcsolatos jelenségek önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.

Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek földolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).

A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.

Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókinccs gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében.

A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban

15 óra

A jelentéstan mint a stilisztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező.

Motivált és motiválatlan szavak. Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben. Az illusztrációk stílushatása, stílusértéke.

Szépirodalmi stílus

10 óra

Hangszimbolika, ritmusjelenségek. A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból. Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén. Egyéb stílusesszéközök a szóhasználatban, a mondat és a szövegalkotásban.

Helyesírás

5 óra

A helyesírás értelemtükrözőtető és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

7 óra

Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés.

Fogalmak

Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; motiváltság, motivátlanság; stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték; metaforizáció.

Szóképek: metafora, hasonlat, metonímia, összetett költői kép; alakzatok: kötőszóhiány, ismétlődés, mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica; eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás.

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.

A 20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.

Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kísértekezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása. A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információfeldolgozás szabályainak megtartásával.

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a szakmai-tudományos, szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisépikai és lírai alkotásról. Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hóstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

11. évfolyam

Irodalom

Heti 3 óra

Évi óraszám: 111

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TEVÉKENYSÉG
Madách Imre 15 óra	Az ember tragédiája - műelemzés, értelmezés, a mű utóélete (receptiója)	Lényegre törő, világos felépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében.
Világirodalom – széppróza, líra, dráma 16 óra	Művek, műrészletek a 19. század második felének európai próza- és drámairodalmából és lírájából: Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Csehov és/vagy Ibsen egy drámája; egy-egy szimbolista és/vagy impresszionista lírai alkotás. A lektúr- és a ponyvairodalom megjelenési formái.	Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása, különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek. Jellemző hóstípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.
Portrék a magyar szépprózából 14 óra	Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye, legalább két novellája; egy novella a századforduló novellairodalmából, pl. Krúdy Gyula, Bródy Sándor, Petelei István egy novellája; Móricz Zsigmond egy regénye vagy két novellája.	

Ady Endre 15 óra	Jellemző témák, korszakok az életműben, legalább nyolc mű, tematikai változatosságban, egy ciklus mélyebb ismerete és egy publicisztikai mű	Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között, ezen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.
Portrék a Nyugat első nemzedékéből 12 óra	Karinthy Frigyes három műve, köztük legalább két szépprózai alkotás; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két műve; 1-2 mű a Nyugat szerzőitől (pl.Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán).	Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkatoknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában.
Babits Mihály 12 óra	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább nyolc mű, köztük a Jónás könyve, továbbá egy esszé vagy tanulmányrészlet.	Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével
Kosztolányi Dezső 12 óra	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább két novella, egy regény, öt vers és egy esszé vagy esszérészlet	Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepika és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával. Az emberi kapcsolatok mikrotörténéseinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése
15 óra	Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés	

Általánosan érvényes tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezőmód

Szövegértés

Szépirodalmi szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése. 20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezőmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kisértkezés.

Lényegre törő, világos fölépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében (pl. digitális formában, multimédiás kiegészítésekkel).

Irodalmi kifejezőformák

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban. Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalmoszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig). Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a lehetséges értelmezések mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása. A tárgyalt korszak stílusirányzati sokszínűségének bizonyítása; az egyes irányzatok egymás mellett éléséből néhány következtetés megfogalmazása.

Tanulási képesség

A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése. Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában

Fogalmak

Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió; hangulatlíra, szerepvess, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, polifonikus regény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, hőstípus, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább öt vers a tanultakból, egy-egy 15-20 soros epikai és drámarészlet); az idézetek célnak és szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye; Krúdy Gyula legalább két novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, például Az isten háta mögött, Árvácska, Tündérgert és két novellája; Ady Endre: Az eltévedt lovas, A Sion-hegy alatt és más hat vers, például Góg és Magóg fia vagyok én, Kocsi-út az éjszakában, A Tisza-parton Az ős Kaján, Héjánász az avaron és egy publicisztikai műve; Karinthy Frigyes két műve; Juhász Gyula, Tóth Árpád legalább két-két verse; néhány mű a Nyugat szerzőitől, például Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán; Babits Mihály: Jónás könyve és még legalább hét mű, köztük az Esti kérdés, Balázsolás, továbbá egy esszé- vagy tanulmányrészlet; Kosztolányi Dezső legalább két novellája, egy regénye

vagy regényrészlete, néhány verse, egy esszéje vagy esszérészlete; Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Ibsen vagy Csehov egy drámája.

A továbbhaladás feltételei

20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.

Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kísértekezés. A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információ-feldolgozás szabályainak megtartásával.

Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hőstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szecesszióig).

12. évfolyam

Magyar nyelv

Heti 1 óra

Évi óraszám: 32

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, a közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekciónban.

Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyszerű megfogalmazása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú és megjelenésű (pl. multimédiás-digitális, audiovizuális) szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stiláris minőségének mérlegelő értékelésében, a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása.

Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.

Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, élettapasztalata, érzelmei, képzetei).

Nyitottság a jelenkori irodalmi szövegek befogadásában, megértésében a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveg hagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

3. Írás, szövegalkotás

Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, földolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.

Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában, prezentáció, multimédiás szöveg alkotásában megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban és a vizuális elemek tudatos alkalmazásával.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés, prezentáció).

Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A továbbtanulásra való fölkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása, prezentáció készítése a könyvtárhasználat, digitális források alkalmazása, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (például irodalmi adatbázisok, CD-ROM, magyar elektronikus könyvtár), irodalmi és más kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrarendezése.

Erkölcsei dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.

Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkronia és diakronia, valamint a nyelvi rétegzettség és a társadalom rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól.

Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között. A legfontosabb nyelvemlékeink (a tihanyi alapítólevél, Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom) megismerése. Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek (pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára — TESZ) megismerése, használata.

A magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal.

Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés).

A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.

A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Általános nyelvi ismeretek

2 óra

A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok.

A magyar nyelv története

8 óra

Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai.

A jelentésváltozások. A magyar helyesírás történetének főbb állomásai.

Nyelv és társadalom	Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai.
6 óra	
Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése	A kommunikáció tényezői és funkció. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondattan). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. A kommunikáció pragmatikai szintje, jelenségei. Esszé, érvelés, vita és multimédiás, audiovizuális megjelenítés formái, eszközei (pl. prezentáció). A gyakorlati írásbeliség jellemző műfajai, azok sajátos formai és tartalmi elemei.
10 óra	
6 óra	Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés.

Fogalmak

Jel, jelrendszer, beszédett; indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvcsalád, a főbb nyelvtípusok; összehasonlító nyelvtudomány, diakrónia, szinkrónia; nyelvemlék, szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnymtatvány; ősi szavak, jövevény- és idegen szavak, belső keletkezésű szavak; a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar kor, mai nyelvhasználat, kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, kétnyelvűség.

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában. A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.

Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban. A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.

Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban, a szövegalkotás vizuális kifejező lehetőségeinek tudatos alkalmazásával. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.

12. évfolyam

Irodalom

Heti 3 óra

Évi óraszám: 96

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

TEVÉKENYSÉG

Stílusirányzatok, képek, formák

4 óra

Művek az európai és magyar avantgárd irányzataiból (pl. Apollinaire, Kassák Lajos).

Egyszerűbb irodalomelméleti, szakszövegek olvasása, feldolgozása, ismeret-anyaguk beépítése a tanult anyagba.
A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képző-művészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.

József Attila

13 óra

Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc-tíz mű tematikai változatosságban

Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, élet-tapasztalata, érzelmei, képzelei).

Portrék a magyar irodalomból

11 óra

Szabó Lőrinc 2-3 műve, köztük egy versciklus részletei; Radnóti Miklós négy műve, köztük legalább egy ekloga, Márai Sándor egy-két műve vagy szépprózai műrészlete

Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata.

Látásmódok a 20. századi magyar irodalomban

7 óra

Németh László két műve, köztük egy esszé vagy részlete; Illyés Gyula egy prózája, két verse.

Erkölcsei dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

Világirodalom a 20. században 1.

10 óra

Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete, pl. Franz Kafka, Thomas Mann, Hemingway,

Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő

	Brecht, Garcia Lorca, Bulgakov.	alkalmazással.
Széppróza, líra, dráma	Ottlik Géza egy regénye, részlete vagy két kisprózája; Weöres Sándor két-három műve; Pilinszky János két-három verse és egy prózája; Örkény István 2-3 műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet .	Az irodalmi szövegek egymásra utaltságát és összekapcsolódását bizonyító kortárs irodalmi szövegek gyűjtése, megfigyelése, a rájátszás, az evokáció bizonyítása. Néhány példával bizonyítása annak, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány. Egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása: a könyvtár-használat, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.
Világirodalom a 20. században 2.	Szépprózai művek, műrészletek, legalább három szerző egy-egy alkotása, legalább egy dráma: pl. Camus, Golding, Garcia Marquez, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal	Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, feldolgozása, a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása. Világszemlélet, filozófia, magatartásforma változatai és művészi megjelenései: legalább egy korszak két művészeti ágának, tematikus és kifejezőmódbeli sajátosságainak összehasonlítása. A művekhez kapcsolódó színházi konvenciók alapján korok színházának bemutatása.
Kortárs magyar irodalom	Művek, műrészletek a kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől (legalább egyikük az 1980- tól napjainkig terjedő időszakból) pl. Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos, Vas István és mások. (Két- három vers, egy esszé vagy más prózarészlet.) Legalább egy regény a 20. század második felének magyar	Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyv-ismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében. Jellegzetes tendenciák, magatartásformák megvitatása, a közelmúlt és a jelenkor problémáinak megjelenítésében. Törekvés a kortárs kultúrában való önálló tájékozódásra.
13 óra		
12 óra		
9 óra		

irodalmából.

**Az irodalom
határterületei**

3 óra

Az irodalom létmódja
filmen, televízióban,
dalszövegben,
a virtuális valóságban
Tömegkultúra és
elitkultúra viszonyai,
jellemzői a 20. századi
művészetekben,
irodalomban

A 8. évfolyamon tanult ismeretek
magasabb szintű rendszerezése.
Tematikus tájékozódás nyomtatott és
elektronikus ismeretterjesztő
információforrásokban.
Az irodalom határ-területeinek
néhány példával történő bemutatása:
művek és műfajok, amelyeknek
érintkezési pontjai vannak más
művészetekkel, továbbá azok a
kialakult vagy formálódó "műfajok",
amelyek kívül esnek az esztétikai
értékítélet határán, de befolyásolják
az ízlést és a világgépet (pl.folklór,
tömegkultúra, zene).
A szórakoztató irodalom
vonzerejének és csapdáinak
megfigyelése, értelmezése, tipikus
műfajainak, helyzeteinek,
motívumainak bemutatása.

Regionális kultúra

2 óra

A régió, település
kulturális, irodalmi
hagyományaira,
jellegzetességeire
vonatkozó ismeretek
összefoglalása, összegzése.

Tájékozódás a régió, a település
kulturális, irodalmi hagyományaiban
a helyi kultúráközvetítő intézmények
körében.

12 óra

Összefoglalás, témazáró
íratása, ismétlés

Általánosan érvényes tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel
alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyyszerű megfogalmazása.

Szövegértés

A jelen irodalmi szövegek befogadásában, megértésében nyitottság a szokatlan szerkezetű,
nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újraíró, újraértelmező
művek befogadása iránt.

Szövegalkotás

Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában, megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés). Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

Tanulási képesség

Irodalmi kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrendezése.

Irodalmi kifejezésformák

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése. Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel. Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból - szakaszerű fogalomhasználattal.

Irodalmi műveltség, ítéloképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása. Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.

A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből. Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság. Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motivikus összevetése.

Fogalmak

Avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus, egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, bukolika, tárgyias költészet, négy soros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, intertextualitás, reflexió, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy-egy 15-20 soros epikai és drámarészlet.)

Az idézetek célnak és szöveggörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek

József Attila: Óda és további 6-8 műve, legalább egy vers választhatóan: a Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka közül és legalább egy Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megleltem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc: 2-3 műve, köztük egy versciklus részletei; Illyés Gyula: egy prózája, pl. Puszták népe vagy egy részlete és két verse; Radnóti Miklós: négy mű, köztük egy ekloga; Németh László: egy szépprózai

mű vagy részlete, egy esszé; Márai Sándor: egy mű vagy egy szépprózai műrészlet; Ottlik Géza: egy regénye, pl. az Iskola a határon vagy két kisprózája; Weöres Sándor két-három műve; Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes két-két verse és egy esszéje, Örkény István 2-3 műve köztük egypercesek és egy dráma; művek, műrészletek a kortárs magyar irodalomból, legalább egy regény a 20. század második felének magyar irodalmából.

Szerzők és művek az avantgárd magyar és világirodalmából, például Kassák Lajos, Apollinaire egy-két műve.

Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból, pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway-novellák vagy regényrészlet, Garcia Lorca néhány lírai alkotása, Brecht egy színműve, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészletek és legalább egy dráma, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.

A továbbhaladás feltételei

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének értelmezése.

Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.

Életművek ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése. A pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

specializáció

11-12. évfolyam

Célkitűzések

A magyar nyelv és irodalom tantárgy ezen képzési terve elsősorban az emelt szintű érettségire készülő, ill. a felsőoktatásban továbbtanulni szándékozó tanulók számára készült. Célja (a középszintnél megfogalmazottakon túl), hogy a hallgatók bővebb, a középszintet meghaladó irodalomtörténeti és –elméleti, valamint nyelvi ismeretekre tegyenek szert, illetve bonyolultabb ismeretszerzési eljárásokat, összetettebb rendszerezési, alkalmazási, összehasonlítási és elemzési szempontokat sajátítsanak el. Mindezekkel magasabb fokú gondolkodási, önállóbb ítéletalkotási képességek kialakítását kívánjuk elérni.

Nyelvi téren a cél az alkalmazott fogalmak megnevezése, rendszerbeli összefüggésük pontos ismerete; az igényes, stílusos szövegalkotás a műfaji sokszínűség adta lehetőségekkel; a mondat- és szövegfonetikai eszközök alapos elsajátítása és magas színvonalú alkalmazása előadásban és szövegmondásban; a nyelvművelés fontosságának tudatosítása és elveinek érvényesítése a köznyelvi változások megítélésében; a nyelv és gondolkodás összefüggéseinek, a nyelv és megismerés viszonyának tudatosítása.

Az irodalom területén a következőket kívánjuk hallgatóinknál elérni: az irodalom- és művelődéstörténeti korszakok, folyamatok ismerete; az irodalmi jelenségek időrendi áttekintése, a művek ill. szerzők kapcsán jellemző tények, összefüggések ismerete, értelmezése, ezek hivatkozási, újraértelmezési alkalmazásainak feltárása; szövegekben az irodalmi hagyomány felismerése; tények, vélemények, jellegzetességek alkalmazásával saját értékelés; a különböző művészeti ágak azonosságainak, kölcsönhatásainak ismerete; a világszemlélet, filozófia, életforma koronkénti meghatározottságainak és művészi megjelenéseinek vizsgálata; fogalmak értelmezése, meghatározása, összehasonlítása történeti kontextusokban is; fogalmak változó érvényességéből következtetések megfogalmazása (*pl. a köznyelvi norma alakulása, az irodalmiság fogalmának változásai*).

A specializáció témakörei megegyeznek a 11-12. év magyar nyelv ill. irodalom tárgy helyi tantervének témaköreivel. A feltüntetett órakeretek a tartalmakban és a belépő tevékenységekben lévő (az emelt szintű érettségi követelményében meghatározott) többletfeladatok teljesítésére szolgálnak.

11. évfolyam

Magyar nyelv

Évi óraszám: 37

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban

10 óra

A szóhasználat nyelvtani, jelentésbeli és stiláris kötöttségei.
A jelentés fogalmi megközelítései: szóelemek (grammatikai jelentés), lexémák (szótári szavak), szószervezetek (grammatikai viszonyok) jelentése, állandósult szókapcsolatok, szóértékű nyelvi elemek jelentésviszonyai.
Nyelv, beszéd, szöveg és stílus összefüggése, a stílusérték fogalma, a konnotatív és a denotatív jelentéssel összefüggésben is.
A szójelentés változásai.
Stílusvariánsok nyelvi-nyelvtani elemzése és alkalmazása.
Következtetések megfogalmazása a nyelvi-stilisztikai eszközök lehetőségeiről.

Szépirodalmi stílus

15 óra

Összetett képrendszerek, képi hálózatok, jelképrendszerek.
Az alakzatok egyéb fajtái: paradoxon, oxymoron, inverzió
Irodalmi és nem irodalmi szövegek stílushatásának komplex értékelése.
A mondatszerkezet stiláris változatai – a verbális stílus, a nominális stílus, hiányos mondat, körmondat.
A stílusrétegeket elkülönítő tényezők.
Nyelvi-stilisztikai variánsok összehasonlító elemzése különböző stílusrétegekből vett szövegek körében.

Helyesírás

5 óra

A helyesírás értelemtükrözőtő és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

7 óra

Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés.

Belépő tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is. A teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben; a beszédpartner szempontjainak (előismeret, tájékozottság, érintettség, cél) figyelembe vételével.

Szövegértés

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése. Szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos

szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése.

Szövegalkotás

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével. A szövegalkotási képesség bizonyítása az ismertetés, magyarázat, fejtegetés, definíció műfajában

Tanulási képesség

Az analízáló, jelentésfeltáró és a szöveget egybelátó (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti szövegek jelentésének értelmezésében. Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése, e tudásanyag önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében. Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek feldolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.). A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése. Stílusrétegek, korstílusok jellemzése példákkal. A stílusesszók felismerése, értelmezése, értékelése. Célirányos információszerzés anyanyelvi, nyelvművelési tárgyú nyomtatott és elektronikus anyagokban. Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókincs gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében. A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

Fogalmak

Jelentésmező, denotatív, konnotatív jelentés; motiváltság, motivátlanság; stílusárnyalat, metaforizáció; színekdoché, ellipszis, oxymoron; mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, körmondat, poétizáció.

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is. Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértkezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása. A hosszabb fölkeszülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információ-feldolgozás szabályainak megtartásával. A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a szakmai-tudományos, szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben.

11. évfolyam

Irodalom

Évi óraszám: 37

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TEVÉKENYSÉG
Madách Imre 5 óra	Az ember tragédiája - műelemzés, értelmezés	A műnemi, műfaji sajátosságok összefüggése a korszak szellemi és stílusirányzataival; a szöveg motivikus kapcsolatai, a felvetett kérdések etikai, esztétikai, filozófiai elmélyítése; a mű fogadtatása; világirodalmi párhuzamok; a művészeti ágak egymásra hatásának példái (illusztrációk a műhöz). Színház és dráma: színpadi megjelenítések összevetése.
Világirodalom – széppróza, líra, dráma 4 óra	Művek, műrészletek a 19. század második felének európai próza- és drámairodalmából és lírájából. Gogol, Tolsztoj és Dosztojevszkij egy-egy műve (2 regény min.) Csehov és Ibsen egy-egy drámája; egy- egy szimbolista és/vagy impresszionista lírai alkotás.	Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása, különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek. Művek értelmezése – <i>pl. műfaji sajátosságok, a téma, a kompozíció összefüggései, a lehetséges és szükséges stíluskorszakbeli, stílustörténeti vonatkozások</i> – a korszak szellemi irányzataival, a korstílussal való összefüggésben is. Jellemző hőtípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.
Portrék a magyar szépprózából 4 óra	Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye, legalább két novellája; Krúdy Gyula két novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, két novellája.	Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban. Az értékek átrendeződésének, az értékkeresés és értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése és egy vagy több mű alapján következtetések

		<p>megfogalmazása. Tájékozottság a korszakban, a kortársak között, az irodalmi hagyományban.</p> <p>Műfaji, kifejezésmódbeli, tematikai sajátosságok a korszak szellemi irányzataival, a korstílussal való összefüggésben is.</p> <p>A művekben felvetett kérdések néhány etikai, esztétikai, filozófiai vonatkozása.</p>
Ady Endre	Jellemző témák, korszakok az életműben, legalább nyolc mű, tematikai változatosságban, egy ciklus mélyebb ismerete és egy publicisztikai mű	Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között, ezen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.
4 óra		
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	Karinthy Frigyes három műve, köztük legalább két szépprózai alkotás; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két műve; néhány mű a Nyugat szerzőitől (pl.Kafka Margit, Csáth Géza, Füst Milán).	Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkotóknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában
4 óra		
Babits Mihály	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább nyolc mű, köztük a Jónás könyve, továbbá egy esszé vagy tanulmányrészlet.	Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.
4 óra		
Kosztolányi Dezső	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább két novella, egy regény, öt vers és egy esszé vagy esszérészlet.	Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepika és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.
4 óra		Az emberi kapcsolatok mikrotörténeteinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése.
8 óra	Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés.	

Általánosan érvényes tevékenységek

Kulturált nyelvi magatartás

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezőmód

Szövegértés

Szépirodalmi szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság felismerése, értékelése. 20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezőmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről, ill. nem irodalmi jellegű témák köréből. önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, értekezés, esszé, összefoglalás műfajában.

Irodalmi kifejezésformák

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban. Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalmoszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig). Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása. A tárgyalt fogalmak értelmezése szélesebb (történeti) kontextusban; a fogalom változó érvényességéből következő következtetések megfogalmazása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a különbségek megfogalmazása, a lehetséges értelmezések, vélemények mérlegelése, összevetése. A tárgyalt korszak átfogó ismerete, stílusbeli sokszínűségének bizonyítása az irányzatok jellemzőinek a korszak jellegének ismeretével.

Ady Endre, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső életműve kapcsán: az életút, az életmű jelentős tényei; kronológiai és topográfiai tájékozottság, a szerzők jellegzetes regionális, kulturális kötődései, a pályakép főbb jellemzői, néhány kortárs megnevezése. A pályaszakaszokat jellemző főbb témák, kérdésfeltevések.

A pályaképre ható irányzatok és szellemi kötődések, világirodalmi párhuzamok. Kötetek, ciklusok, témák, motívumok. Művek hatása, fogadtatása – egy-két példa alapján. A szerző utóélete, helye és hatása az irodalmi-kulturális hagyományban. Kritikák, különböző interpretációk

Tanulási képesség

A hosszabb főkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése. Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában.

Fogalmak

Irodalomtörténet, archetípus, toposz, esztétika, esztétikai érték, történeti érték, kompozíció, ciklus, forma, megformáltság, polifónia, allegorikus és szimbolikus ábrázolásmód, naturalizmus

Szerzők és művek

Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye; Krúdy Gyula legalább két novellája; Móricz Zsigmond egy regénye, például Az isten háta mögött, Árvácska, Rokonok és két novellája; Ady Endre: Az eltévedt lovas, A Sion-hegy alatt és más hat vers, például Góg és Magóg fia vagyok én, Kocsi-út az éjszakában, A Tisza-parton Az ős Kaján, Héja-nász az avaron, De ha mégis? és egy publicisztikai műve; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem és még két műve; Juhász Gyula, Tóth Árpád legalább három-három verse; néhány mű a Nyugat szerzőitől, például Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán; Babits Mihály: Jónás könyve és még legalább hét mű, köztük az Esti kérdés, Balázsolás, továbbá egy esszé- vagy tanulmányrészlet; Kosztolányi Dezső legalább két novellája, egy regénye, néhány verse, egy esszéje vagy esszérészlete; Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Ibsen és Csehov egy-egy drámája;

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.

20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.

Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértkezés. A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információ-feldolgozás szabályainak megtartásával. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról. Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hóstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szecesszióig).

12. évfolyam

Magyar nyelv

Évi óraszám: 32

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Általános nyelvi ismeretek

5 óra

A nyelv szerepe a világról formált tudásunkban.
A nyelvi változás, a nyelv mint változó rendszer.
A nyelvi jel sajátosságai
Társadalmak és kultúrák jelrendszereinek történeti eltéréseire egy-két példa (*a folklór, az utca, az elektronikus kommunikáció jelrendszere*).
A kommunikáció fogalmának interdiszciplináris jellege.
A nyelvi és nem nyelvi kommunikációs normák kultúránkénti eltérései példák alapján.
A kommunikációs funkciók fogalma és szerepe. A közvetlen személyközi kommunikáció, az írott és elektronikus tömegkommunikáció különbségeinek felismerése és összehasonlítása.
Az írott és az elektronikus tömegkommunikáció szövegtípusait elkülönítő nyelvi és nem nyelvi tényezők. Médiaközlések elemzése (*pl. hír, hírmagyarázat, tudósítás, interjú, cikk, glossza, ismeretterjesztő szöveg*): tartalmi, szerkezeti és szövegformálási kritériumai, nyelvhasználati, hatásbeli sajátosságai.

A magyar nyelv története

6 óra

A nyelvrokonság kutatásának módszerei.
Az ősmagyar, az ómagyar, középmagyar korszak, az újmagyar kor.
A nyelvtörténeti korszakokat jellemző változások néhány példája a hangrendszerből, a nyelvtani rendszerből.
Az életmód, a történelem és a szókincs néhány összefüggése, anyagi és szellemi műveltség megjelenése a szókészletben – néhány példával.
A szókészlet rétegei: ősi örökség, belső keletkezésű elemek, jövevényszók, nemzetközi műveltségyszók, idegen szavak.
Néhány szöveg bemutatása a régi magyar irodalom köréből (*pl. Pázmány Péter, Mikes Kelemen*). Az egységes írott nyelvi norma kialakulása.
A könyvnyomtatás, a tudományok fejlődésének szerepe.
A nyelvművelés szerepe az új nyelvi fejlemények, jelenségek értelmezésében.

Nyelv és társadalom

3 óra

A rétegnyelvi szótárak (*pl. tájszótár, szaknyelvi szótár*).
Legalább egy nyelvjárástípus főbb jellemzői (*pl. nyugati, palóc, déli, tiszai, mezőszéki, székely, csángó*).
A szókincs szerepének jellemzése nem irodalmi és irodalmi művekben (*pl. újságnyelvben, szaknyelvben, szociográfiában*).
A főbb nézetek a kétnyelvűségről, a kettősnyelvűségről.
Nyelvpolitika, nyelvi tervezés.

<p>Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése</p> <p>12 óra</p>	<p>A leíró grammatika mint a magyar nyelvi rendszer modellje. A magyar hangállomány. A magyar hangrendszer néhány nyelvtörténeti vonatkozása. A magyar helyesírás rendszere, a helyesírás stilisztikai változatai. A szófajváltás jelensége, a többszófajúság A mondat fogalma, a rendszermondat és a szövegmondat. A szinteződés és a tömbösödés jelenségei. Mondatvariánsok közötti különbségek értelmezése, <i>pl. a stílusérték szempontjából</i>. Összetett mondatok elemzése szerkezeti rajzzal. A szóalkotás ritkább módjai: elvonás, tapadás, jelentésmegoszlása, rövidítések. A szóteremtés jelentősége, az indulatszók, a hangutánzás és hangulatfestés. Lineáris és globális kohézió a szövegben. Szövegelemzés megfelelő fogalmak alkalmazásával. A szöveg pragmatikai, szemantikai és grammatikai megközelítése. A címzett szerepe a szöveg megszerkesztettségében, a kifejtés mélységében. A szöveg dinamikus és statikus összetevői. A szövegtipológiai elemzés fő szempontjai. A beszéd és az írás összehasonlítása (<i>a beszéd mint többdimenziós rendszer</i>).</p>
<p>6 óra</p>	<p>Összefoglalás, témazáró dolgozat íratása, ismétlés.</p>

Belépő tevékenységek

Kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekcióban. Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében:
a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.

Szövegértés

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stiláris minőségének mérlegelő értékelésére,
a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása. Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása. Nyelvészeti szakszövegek olvasása, feldolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.

Tanulási képesség

Nyelvi kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrarendezése.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, valamint a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében. Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkronia és diakronia, valamint a nyelvi rétegzettség a társadalom

rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól. Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között. A magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal. Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés). A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás

a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében. A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

Fogalmak

összehasonlító nyelvtudomány, szórványemlék, vendégszöveg, a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor; kettős nyelvűség, kétnyelvűség, nyelvi tervezés, nyelvpolitika; jelentésmező; téma, réma, rámutatás, anafora, katafora, deixis, lineáris, globális kohézió.

Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom, Mondolat-vita, Bessenyei György és Kazinczy Ferenc nyelvújítási munkássága, Sajnovics János, Reguly Antal, A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (TESZ).

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában. A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.

Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban. A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.

Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról. Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés.

12. évfolyam

Irodalom

Évi óraszám: 32

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TEVÉKENYSÉG
Stílusirányzatok, képek, formák 4 óra	Legalább 2 mű az európai és magyar avantgárd idejéből (pl. Apollinaire, Kassák Lajos). A korszak jellemzőinek ismerete.	Művek értelmezése – pl. műfaji sajátosságok, a téma, a kompozíció összefüggései, a lehetséges és szükséges stíluskorszakbeli, stílustörténeti vonatkozások – a korszak szellemi irányzataival való összefüggésben is.
József Attila 7 óra	A pályaszakaszokat jellemző főbb témák, kérdésfeltevések. A pályaképre ható irányzatok és szellemi kötődések, világirodalmi párhuzamok. Kötetek, ciklusok, témák, motívumok. Művek hatása, fogadtatása – egy-két példa alapján. A szerző utóélete, helye és hatása az irodalmi-kulturális hagyományban. Kritikák, különböző interpretációk.	Műveket összekötő motivikus összefüggések (pl. hasonlóságok, párhuzamosságok, nyilvánvaló utalások) felismerése, szerepének, jelentésének megfogalmazása. Néhány téma, motívum, toposz, archetípus hosszszetszerű feltárása érvekkel, példákkal.
Portrék a magyar irodalomból 7 óra	Szabó Lőrinc, Márai Sándor, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Pilinszky János 1-2 (a középszintet bővítő) művének több szempontú értelmezése.	A művekben felvetett kérdések, néhány etikai, esztétikai, filozófiai vonatkozása. Műfaji, kifejezőmódbeli, tematikai sajátosságok a korszak szellemi irányzataival, a korstílussal való összefüggésben is.
Világirodalom a 20. században. 7 óra	A 20. század első fele, a 20. század második fele és kortárs világirodalom jellemzőinek ismerete és korszakonként legalább két-két mű bemutatása. Ezen belül egy-egy dráma elemzése a következő műfajokból: epikus dráma, abszurd dráma.	Különböző korokban keletkezett, azonos műfajú alkotások poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata. Egy-egy szépirodalmi mű motívumainak továbbélése – bizonyítás példákkal.

Kortárs magyar irodalom	Egy költő néhány versének; egy-egy drámaíró, illetve prózaíró 1-2 művének értelmezése az 1980-tól napjainkig tartó időszakból.	Az intertextualitás egy-egy példájának bemutatása elsősorban a posztmodern irodalmából.
3 óra		
4 óra	Összefoglalás, ismétlés, témazáró íratása	

Általánosan érvényes tevékenységek

Kulturált nyelvi magatartás

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyszerű megfogalmazása.

Szövegértés

A jelen irodalmi szövegek befogadásában, megértésében nyitottság a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

Szövegalkotás

Gyakorlottság az értekezés, összefoglalás, ajánlás, összehasonlítás és esszé írásában, megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés). Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

Tanulási képesség

Irodalmi kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrarendezése.

Irodalmi kifejezésformák

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése. Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel. Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból - szakaszerű fogalomhasználattal. Témák, toposzok, archetípusok hosszmetetszerű feltárása, bizonyítása

Irodalmi műveltség, ítéltőképeség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása. A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből. Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság. Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motivikus összevetése. Esztétikai, műfaji fogalmak összehasonlítása történeti kontextusban. Műfajteremtő művek magyar és világirodalmi példáinak bemutatása. Egy-egy szépirodalmi mű, egy-egy esszé témahálózatának, motívumainak továbbélése. Életformára, kulturális szokásokra utaló dokumentumok alapján következtetések megfogalmazása egyes korok kultúrájára nézve. Az irodalom, az irodalmiság történetileg változó hagyományának bemutatása néhány példával. Azonosság és változás az irodalomban. (pl. kifejezés módok, témák, hőstípusok változásai; irányzatok, programok). Könyvnyomtatás, sajtó, irodalom (pl. a folyóiratok regény jelentősége és példái).

Egy-egy jellemző nézet az irodalomolvasás szellemi, lelki motivációjáról. (pl. *az olvasásterápia*), „Magas” (elit) művészet és a tömegkultúra viszonyának problémája egy korszakban.

Fogalmak

Irodalomtörténet, folklór; archetípus, toposz.; filozófia, etika; esztétikai érték, történeti érték; jelentésrétegek, nyitott mű; beatirodalom, posztmodern; abszurd dráma, reflexió; szerepvers, utópia

Szerzők és művek

József Attila: Óda és további nyolc-tíz műve, legalább egy vers választhatóan: a Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka közül és legalább egy Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megeltem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc öt műve, köztük egy versciklus részletei; Illyés Gyula egy prózája, pl. Puszták népe vagy egy részlete és két verse; Radnóti Miklós négy mű, köztük egy ekloga; Németh László egy szépprózai mű vagy részlete, egy esszé; Márai Sándor egy mű vagy egy szépprózai műrészlet; Ottlik Géza egy regénye, pl. az Iskola a határon vagy két kisprózája; Weöres Sándor két-három műve, köztük egy többleteles kompozíció; Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes két-két verse és egy esszéje, Örkény István négy műve köztük egypercesek és egy dráma; művek, műrészletek a kortárs magyar irodalomból, legalább egy regény a 20. század második felének magyar irodalmából – figyelembe véve az aktuális emelt szintű érettségi témaköreit.

Szerzők és művek az avantgárd magyar és világirodalmából, például Kassák Lajos, Apollinaire egy-két műve.

Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból, pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellák vagy regényrészlet, Garcia Lorca néhány lírai alkotása, Brecht egy színműve, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészletek és legalább egy dráma, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.

A továbbhaladás feltételei

Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.

Életművek ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése. A pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.